

Port Arthur — Detroit — Trianon

KÜLFÖLDI SIKEREK UTÁN FALUSI HAZACSKÁBAN NYOMOROG EGY VILÁGJÁRÓ MAGYAR MÉRNÖK

Nemrég jelent meg a "Kárpát Magyar Újság"-ban egy hír, hogy a liaszaboni kikötő építésének munkálatait egy magyar mérnök végzi, olyan országban, ahol nagyon sok a képzett technikus... A magyarok így elvetődnek lassanként mindenhol, néha hallunk róluk egy-egy hírt, hogy hol, merre járnak, micsoda országokba, világrészekben értek el valami eredményt. Gubányi Károly például annak idején a híres mandszuri vasutvonalnak egy részét építette s ugyancsak az ázsiai hegyekben és pusztákon dolgozott Szentgáli Antal mérnök is és még nagyon sokan azok közül akik otthon szerezték diplomát a kényszerűségből mentek ki messze idegenbe. Ugyanígy sokszor elvándorolt valaki Jausz Károly mérnök is, aki szíves, eseményekben és kalandokban igenesek változatos életet élt át.

Városgyűlés közszeg egy kis házban élt Jausz Károly mérnök, szegényebb talán a hagyományos tempomegérő is, de a betető falra sem jut semmi, pedig valamikor...

Jausz Károly most már elmult hatvanéves. Ahogy beszél és elmondja életének változás történetét, felcsillan a szeme és lelkesedik azért a múltért, ami mögötte van. Ő volt az aki Temesváron az első vízvezeték készíttette. Hosszu ideig volt a lugosi vagonjavítótelepen műszaki igazgató, sokáig a verseci gépgyárban, amelyiket annak idején ő rendezett be és építtetett fel. Majd a Ganz-gyárhoz került s az akkor még fiatal Kandó Kálmán szabadalmát, a háromvezetős nagy mozdonyt szerelte fel, az első igazán hatalmas lokomotívot, melyet az olaszok rendeltek meg a Komó tó — Valtrina-vonalra.

AKI PORT-ARTHURBAN SZERELTE A HADIKIKÖTŐ VILLANYVILÁGÍTÁST

Külföldre is sokszor kikerült, talán még többet volt kint, mint idehaza. Még 1903-ban történt, hogy egy orosz tábornok jött Magyarországra.

Koresakoff Dimitrinek hívták ezt a tábornokot — meséli Jausz Károly ott abban a kis szomorú szobában. — Ez a tábornok azért jött Magyarországra, hogy a port-arthuri erődítések, illetőleg a kikötő villamosvilágításának berendezéséhez magyar szakembert vigyen ki. Engemet ajánlottak erre a munkára és napokkal később Koresakoff tábornokkal már a szibériai gyorsvonaton ültem, hogy az huszonnyolc napon ke-

resztül vigyen Port-Arthur felé. Amikor megérkeztünk, bemutatott az erődítmény parancsnokának, aki megmutatta a terveket. Már körülbelül a munkálatok vége felé jártunk, amikor kitört az orosz-japán háború.

Ugy tíz óra felé sötét este megdobbant az egész Port-Arthur. Japán hadihajók jöttek akkor Csuzima felől, amikor senkise gondolt arra, hogy baj történhetik, megkezdtek a híres orosz erődítmény ostromát. Nagy pánik támadt, az orosz tiszték azonnal rohantak a kishajókba, erődökbe. De amikor korra Port-Arthur ágyai megadhatták volna a választ, Csuzima távolában eltűntek a japán hadihajók. Ettől kezdve, egyik napról a másikra, fokozatosan erősödött az ostrom, néha napokig csend volt, majd megérkeztek a japán katonaságot szállító hajók. Mind jobban és jobban körülfogták az orosz erődítményt.

Nagy hiba volt — folytatja Jausz Károly, — hogy az orosz hadihajók nem merték elhagyni a kikötőt. Aknazárral próbálkoztak, de ez sem használt, hiszen a japánok különböző tufaakkal robbantották fel az aknákat és a felrobbant aknák mögött már nyugodtan közlekedhettek a hadihajók. Magam is láttam az egyik éjszakai, onnan az erődítmény ablakából, hogy két tehetetlen orosz hadihajót, a Cárevicsét és Petropavlovskót hogyan süllyesztették el, anélkül, hogy azok egyetlen lövést is le tudtak volna adni... És az egyik hajónál, Kálmán szabadalmát, a háromvezetős nagy mozdonyt szerelte fel, az első igazán hatalmas lokomotívot, melyet az olaszok rendeltek meg a Komó tó — Valtrina-vonalra.

— Hungarese! Hungarese! Erre intettek: — Ajcsi, ajcsi... gyerünk, gyerünk! — mondták és Jausz Károlyt is, mint a többi idegent levitték a kikötőbe és az egyik hajóra rakták, amelyik Yokohamába vitte őket át.

AMIKOR FORD AZ ÓHÁZÁBAN AKART LETELEPNI

Egyik történet, egyik emlék a másik után. Mind érdekesek, alig tud az újságíró válogatni közöttük. Például kevesen tudták, hogy nem is olyan régen Ford, a detroiti híres amerikai

gyáros, Magyarországon akarta felépíteni gyárának egyik öszeállító-telepét.

Jausz Károly 1918-ban a mátyásföldi repülőtelep főmérnöke volt és amikor megtörtént az összeomlás, bekövetkezett a kommunizmus, akkor néma lett a gyár. Fordék megtudták, hogy van Magyarországon egy nagyszerűen felszerelt, kitűnő teleprek alkalmas gyár. Felajánlották, hogy átveszik és kérték, hogy küldjenek ki valakit, aki előzetes tanulmányt végez majd a detroiti telepen és megismerteti az ottani szakmunkásokat a magyar viszonyokkal.

— Engemet küldtek ki — meséli a sok világot bejárta mérnök. — Ugy volt, hogy többször munkással jövök majd vissza, akik majd megmutatják az autógyártás titkait. Forddal is többször találkoztam, egyszer az erődítményben, több alkalommal a telepen. Nála érdekesebb embert sohasem láttam és talán értékesebbet sem. Megmágyarázta, hogy mi a rendszere a lényege, hogyan lehet a leg-

egyszerűbben megoldani a munkák-kérdés problémáját és hogyan lehet csak egyszerű 6 százalékos nyereség mellett dolgozni. A detroiti telep valóságos város, kórházakkal, laboratóriumokkal, üzletekkel felszerelve. A telepen akkor tizenhat-tizen, nyolcezer munkás dolgozott és a láncszerű munka mellett naponta kétezernél is több autó került ki onnan, teljesen készre. Ford egész komoly forrásban tárgyalt a Magyar Lloyd repülőgyár megvételéről és már úgy volt, hogy sikerül mindent elintézni, amikor Magyarországon megtudták Trianon nevét! A repülőgyárat teljesen le kellett szerelni és így Fordék is elmaradtak Magyarországról...

Azután nyolc hónapig voltam Perzsiában, ahol a sivatagban kutakattam, hosszú ideig Egyiptomban. Ma pedig semmi sincs, csak a gond és a két ségbeesés, — fejezi be mondókáját a sorscsapások egy agyon sujtott magyarja.

— 6 —

Megölik a gyógyíthatatlan betegeket?

Az amerikai lapok Illinois államban orvosaiknak különös határozatot írnak. Határozatukban azt javasolták az orvosok a kormányhoz, hogy a törvényhozással hatalmazza fel az orvosokat a gyógyíthatatlan betegek fájdalommentes megölésére. A "humanizmus" nevében kívánt gyilkosság úgy történne, hogy az orvos a beteg vagy a hozzátartozók óhajára a betegnek kábító s egyben halálos injekciót adna.

A határozatot az illinoisi orvosok szövetségének legutóbbi kongresszusán hozták, amelyen

William Guild tanár előszólt. A lapok szerint a határozatot egyhanguan hozták. Megokolása az, hogy bár a beteg gyógyítása és életbentartása az orvos tudományának legfőbb célja, vannak mégis esetek, amikor a betegség, amely gyógyíthatatlan, szörnyű kínokat s a mellett meddően elfecsérelt órákat okoz. A törvényes felhatalmazást az orvosok olyan értelemben kérik, hogy a halálos beavatkozás szükségessége az orvos lelkiismeretére legyen bízva, de az állam azért ellenőrzést gyakorolhatna.

Az emberfaj mind magasabb termetű lesz

Ez a megállapítás az egész világ orvosainak. De a legromosabb átalakulást ebben a tekintetben az amerikai faj tünneti föl. Az amerikai iskolák, katonaság és kórházak orvosai már régóta megfigyelték, hogy az amerikai fehér emberfaj azon az uton van, hogy többé-kevésbé vörösbőrű felüldínná alakuljon át, anélkül, hogy egy csepp indián vér keveredne le ereikbe. A Harvard-egyetem határozatától óta való méretgyűjtést adta ki most megjelent kiadványában. Ebből megállapították, hogy a mai diákok átlagban majdnem másfél hüvelykkel magasabbak nagyatyáinknál, a mell és vállbőség nőtt, míg a csípő keskenyebb lett és a testsúly is aránylag csökkent. Mindezek az indián természet jellegzetességei.

A mai hallgatóság átlagmagassága 5 láb 10 hüvelyk, de a

testmagasság ezutánra is minden harminckett évben egy hüvelyk növekedést ígér. A hajszin sötétedőben van, a szemek színe világosodik, a haj vesztigondorosságából, egyenesebb és szálszerűbb lesz. A mai Harvard-egyetem ifjúsága egyébként a világ legmagasabb embereitől közé tartozik. A magyar emberfajta a katonai sorozások bizonyosságai szerint szintén mind magasabb lesz. A honrom emberöltő óta való méretgyűjtést adta ki most megjelent kiadványában. Ebből megállapították, hogy a mai diákok átlagban majdnem másfél hüvelykkel magasabbak nagyatyáinknál, a mell és vállbőség nőtt, míg a csípő keskenyebb lett és a testsúly is aránylag csökkent. Mindezek az indián természet jellegzetességei.

A SZERB NÉPSZÁMLÁLÁS CSODÁI

Belgrádból jelentik: Az országos népszámlálás eredményeit hivatalosan közzétették. Eszerint a szerb államnak párszáz híján 14 millió lakosa van, tízéves szaporulat pedig 16,55 százalék vagyis majdnem kétfélszáz. A szerbek 25, a horvátok 12, a szlovének 8 százalékkal szaporodtak. Mégsem lehet olyan egységes nemzet az a délszláv, ahogy Belgrádból hirdetik, ha különböző ágai ilyen nagy eltérést mutatnak a szaporodásban: a szerb kétszer olyan szapor, mint a horvát, háromszor olyan szapor, mint a szlovén. Ha továbbra is ilyen szabályossággal működik a délszláv golyó, csakugyan meglesz a délszláv egység: husz év alatt a szerbek elnyelik a horvátokat és szlovénokat. Papírban szépüljen. Kétségtelen, mondják, hogy a magyarok szaporodásáról hallgat a statisztika.

Különleges vízi-automobilt szerkesztett egy ötletes angol mérnök, melyet sikeresen ki is próbált a Thames folyó vizén.

A majom lesz a jövő század szolgálója?

Érdekes, de erősen mesészerű amerikai kísérletről adott hírt a Budapesti megjelenő "Nemzeti Újság". A majmok dagógiának ezt majomkirádságát ilyen régi kísérletek folytatásaként állítják be. A Prometheusról szóló mese, hogy lelopta az égről a tüzet és az embert életre keltette, nem más, mint bizonyíték amellett, hogy már akkor foglalkoztak az ember meghallja beszédjüket, szolgáltatásra fogja őket. De, ugy látszik, végtelenségig még sem kerülhetik el. Szolgálatára fogják a majmokat, legalább is az amerikaiak azt akarják, bár a majmok beszédjét nem sikerült kilesniük. De a "yankee" ravasz és ötletes ember, a majmoknak sem hagy nyugtot és a legfurcsább majomkísérletbe fog.

Miről van szó? A legújabb értesülések szerint a következőt tervezték: Két fiatal majompárt a legtanulékonyabb emberszabású majmok közül elválasztanak a többiekől és felnevelik őket, mint ahogy a gazdag gyermekeket szokták. Nevelőnőket és nevelőket fogadnak melléjük, hogy a két majom megtanuljon ember módjára mozogni. Megtanítják őket, hogyan kell öltözködni, hozzá szoktatják a ruhák viseléséhez. Jó modorra oktatták, hogy örm lesz a két majom társaságában lenni.

De ez még nem elég. Meg akarják őket beszédtre is tanítani. Jól igaz a néger közmondás akkor a két majom könnyen megtanul beszélni, ha nem igaz akkor a dolog nehezen fog menni, de hát a yankee azért yankee, hogy a nehezégtől nem riadon vissza. Megtanítják beszélni őket, még pedig azért, hogy megértsék, amit nekik mondanak, hogy meg tudják mondani, mit gondolnak és éreznek. Az amerikaiak különösen kíváncsiak arra, hogy a majmok hogyan gondolkodnak és éreznek. Az remélik, hogy a majmok és az emberek gondolat- és érzékvilága között érdekes hasonlóságokat állapíthatnak majd meg. Már tudniillik az amerikaiak körében.

A legtöbb cél, amiért meg akarják tanítani a majmokat beszélni, nem ez az érdekes összehasonlítás, hanem az hogy a majmok megmondhassák: megértették-e azt, amit nekik parancsoltak és így a majmok kénytelenek legyenek a parancsot pontosan az amerikaiak kívánságai szerint végrehajtani. Mindenki beláthatja, hogy a cél érdekes. Az embernek is nehéz parancsolni, hát még a majomnak. De az amerikaiak bíznak a nevelőkben. Ha az amerikaiak az embert nem tudják engedelmessegre tanítani, úgy gondolják, hogy a majmokat talán sikerülni fog.

A kísérletekkel, különösen élesen foglalkozik az amerikai sajtó és igyekszik a kísérletek történelmi előzményeit is összekapcsolni. Kétségtelen, mondják, hogy ez az amerikai kísérlet csatlakozik azokhoz a to-

rekvésekhez, amelyek már évszázadok előtt izgatták egyes tudósok vagy kalandorok fantáziáját. Az amerikai lapok a peyagógiának ezt majomkirádságát ilyen régi kísérletek folytatásaként állítják be. A Prometheusról szóló mese, hogy lelopta az égről a tüzet és az embert életre keltette, nem más, mint bizonyíték amellett, hogy már akkor foglalkoztak az ember meghallja beszédjüket, szolgáltatásra fogja őket. De, ugy látszik, végtelenségig még sem kerülhetik el. Szolgálatára fogják a majmokat, legalább is az amerikaiak azt akarják, bár a majmok beszédjét nem sikerült kilesniük. De a "yankee" ravasz és ötletes ember, a majmoknak sem hagy nyugtot és a legfurcsább majomkísérletbe fog.

Nemcsak ólmot akartak aranyra változtatni, hanem agyagot élő hussá is. A célkitűzés az amerikaiak szerint most modern formában jelentkezik. Csak hogy most nem lombikban akarnak új embert kotyvasztani, hanem majom "nevelés" útján.

Az amerikaiak ezzel a majom kísérlettel tulajdonképpen társadalmi problémát akarnak megoldani. A mai társadalmi rendben igen sok munkafeladat van amelyre csak tanulatlan, egyszerű ember hivatott. Szükség van uccasprókre, kiszolgálókra, hasonló alacsonyabbrendű foglalkozást üzőkre, de egészen bizonyos, hogy ilyenféle munkák elvégzésére már csak a fél-meddig tanult ember is csak legvégső szükségéből, elkéséredéssel tele vállalkozik, úgy hogy az ilyen munkafeladatok a kultúra áldásában nem részesülnek egyenként, az igénytelenekre s a vak engedelmességre szokottakra várnak. S mert ilyen mun-

kafeladatok vannak, szükséges, hogy a mai társadalomban tanulatlan, egyszerű, az alacsonyrendű munkára termelt lények legyenek.

Gyönyörű eszme az egyenlőség, mondják az amerikaiak, szép törekvés a kultúra terjesztése, hogy annak áldásából mindenki egyenlően kivessze a részét, de mindazok az eszmék, szociális ábrándok, amelyek az összes társadalmi osztályok egyforma kulturáliságán alakulnak, sohasem valószínűsíthet mesterségesen uton emberi tevényt elvárásolni. A "gó" alakja, a "homunculus" ugyancsak erre törekvésre emlékeztetnek. A középkorban az ugynevezett tudósok nemcsak aranyat igyekeztek gyártani, hanem életet is. A bölcsek köve nemcsak az aranycsinálás titkát adta volna meg, hanem az élet meghosszabbításáért is. Nemcsak ólmot akartak aranyra változtatni, hanem agyagot élő hussá is. A célkitűzés az amerikaiak szerint most modern formában jelentkezik. Csak hogy most nem lombikban akarnak új embert kotyvasztani, hanem majom "nevelés" útján.

RABLÓVILÁG SZERBIÁBAN

Belgrádból jelentik: A jagodina bíróság előtt folyik Jablanovics és Milanvanovics rablóvezérek bandája bűnpörének tárgyalása. A tárgyalás során bormalmas részletek kerültek napvilágra, amelyek arról számolnak be, hogy a banditák mily kegyetlenül jártak el áldozataikkal szemben. Így például egy új rablótámadás alkalmával izzó széndarabokat helyeztek az egyik megtámadott gazda testére, hogy megtudják, hová rejtette el a pénzt. Parancsban a rablóbanda megtámadta a kegyetlen fogházat s kiszabadította onnan az egyik rabló feleségét. A rablók egy másik helyen tízezer dinárt zsaroltak ki egy gazdától azzal, hogy fiát elhurcolták magukkal az erdőbe és halállal fenyegették meg.

Keletkanadában a legjobb, legbiztosabb és leggyorsabb pénzügyi tőke.

Pénzügyi tevékenységért teljes felelősséget vállalok.

HAZAK, FARMOK STB. ADÁS-VÉTELET INTÉZKESÉSE VELEM

Bármilyen ügyes-bajos dologban forduljon hozzám:

LOUIS SZABO

BOX 244 14 Crowland Str. Welland, Ont.

A "CANADIAN NATIONAL RAILWAY EXPRESS" magyar megbízottja.

P É N Z

KÖLÖS A VILÁG BARMELY RÉSZÉBE POSTÁN VAGY BORGONYVILEG — HAJÓJEGYEK ELADÁSA AZ ÖSSZES VONALAKRA EREDETI ÁRAKON

4%

KAMATOT FIZETÜNK BE. TETEKRE NEGYEDEVI EL SZÁMOLÁSSAL

THE HARBOR STATE BANK

Alapította: EMIL KISS,

4th Ave. 9th St., NEWYCRK

Az idén sokkal kevesebb amerikai turista jött Kanadába, mint az előző években. Ez a körülmény igen megcsappantotta azoknak a keresetét, akik mindaddig biztos megélhetést vártak a Kanadába látogató amerikaiaktól.